

บทบรรณาธิการ

Editorial

พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

Padtheera Narkurairattana

ขณะที่วารสารฉบับที่อยู่ในมือทุกท่านกำลังจะได้รับการเผยแพร่ สังคมไทยได้สูญเสียนักวิชาการคนสำคัญที่ทำงานมุ่งมั่นสร้างสันติภาพและความเป็นธรรมในสังคมไทยและสังคมโลกไปอย่างน่าเสียดาย ตลอดชีวิตของ ศาสตราจารย์ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ท่านได้อุทิศงานค้นคว้าวิจัยเพื่อลดความรุนแรงและการเอารัดเอาเปรียบทางสังคมอย่างไม่ลดละด้วยทัศนะแห่งสันติภาพเชิงวิพากษ์เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ทางสังคม กล่าวให้ถึงที่สุด ศาสตราจารย์ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นนักวิชาการที่ไม่เคยเอาตัวเองออกจากความยุติธรรมและความเป็นไปของสังคมเลยแม้แต่น้อย นับจากการตั้งคำถามถึงความเป็นธรรมเชิงโครงสร้างการจัดสรรทรัพยากรที่มีอุดมสมบูรณ์ในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยความเป็นธรรม ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างสังคมไทยที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและความเหลื่อมล้ำสูงลิบจากงานวิจัยเรื่อง *สันติภาพกับความคิดของเด็กยากจน: การศึกษาเฉพาะกรณีเด็กยากจนในจังหวัดศรีสะเกษ* (2531) ผู้เขียนมีโอกาสได้เป็นลูกศิษย์ท่านในระดับปริญญาเอก และเคยปรารภกับท่านหลังจากกลับมาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามถึงเรื่องเด็กขาดสารอาหารในพื้นที่ชายแดนใต้ อาจารย์จึงพูดถึงงานชิ้นดังกล่าวและชี้ให้เห็นภาพสังคมไทยมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีผู้คนที่กินทั้งกินขำและเลือกอาหารที่จะรับประทานได้ตามอำเภอใจ แต่กลับมีเด็กยากจนที่ต้องขุดดินกินแทนข้าวและไม่เพียงแค่นั้นปี 2531 เท่านั้นที่เด็กไทยไม่สามารถเข้าถึงอาหารและปัจจัยสี่ที่เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้อย่างถ้วนทุกคน ข้าวเด็กขาดสารอาหาร กินอาหารไม่ครบ 3 มื้อ ข้าวโรงเรียนขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาอาหารที่ดี มีประโยชน์ให้เด็กนักเรียนสวนทางกับข้าวอาหารเหลือทิ้งในอาคารรัฐสภาราวกับว่างงานวิจัยในปี 2531 ของศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ยังคงเป็นประเด็นปัญหาร่วมสมัย ทั้ง ๆ ที่กาลเวลาผ่านมากกว่าสามทศวรรษแล้ว สังคมไทยปล่อยให้เหตุการณ์เช่นนี้ดำรงอยู่ได้อย่างไร เป็นคำถามที่ท่านริเริ่มไว้และเราต้องช่วยกันขบคิด

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ยังตั้งคำถามถึงความเหลื่อมล้ำในการจัดการทรัพยากรอื่นของประเทศที่หากมีการจัดการเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม เช่นเรื่อง การจัดสรรงบประมาณไปกับกองทัพ งบประมาณทหารไทย 2525 - 2534: *วิสัยทัศน์และความคิดเชิงนโยบาย* (2539) จำนวนเงินภาษีของประเทศที่มีอยู่นั้นจะเพียงพอสำหรับการจะป้องกันมิให้มีเด็กคนใดต้องขุดดินขึ้นมากิน และอาจจะเพียงพอต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้คนอย่างเสมอนานักัน ดังปณิธานที่อาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ได้นำเสนอไว้ใน “ปฏิทิน

แห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” ก็น่าจะเป็นไปได้ไม่ยากเย็นนัก หากจะมีวิสัยทัศน์ในการจัดสรรงบประมาณสำหรับการใช้จ่ายไปในกองทัพและการจัดหาอาวุธเสียใหม่

คุณูปการทางวิชาการของศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ ต่อการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทางสังคม คือ การพยายามจะคลี่ให้เห็นชั้นของความรุนแรงอย่างละเอียดใส่ใจและชี้ให้เห็นแหล่งหลบซ่อนของความเหลื่อมล้ำ ความยุติธรรมเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมในหลายมิติที่น้อยคนนักจะมองเห็น เช่นซ่อนอยู่ใน “อย่างศพทาร์ก” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539ข) นอกจากนี้ ยังมี “หน้ากากยุติธรรม” ที่คอยปิดซ่อนเอาไว้ อีกอย่างแนบเนียนอีกด้วย การจากไปของศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ จึงเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ที่วารสารความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมทางสังคมต้องบันทึกและหวนทบทวนว่าจะสานต่อการปักหมุดหมายของท่านไว้อย่างไร

วารสารเล่มนี้ แม้จะมีได้เตรียมไว้สำหรับประเด็นการคลี่ชั้นความยุติธรรมอย่างตรงไปตรงมา ทว่าบทความวิจัยทั้งสามชิ้นก็ชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่ซ่อนตัวอยู่ภายใต้สังคมไทยที่กำลังเดินไปสู่เส้นทางที่เปราะบางมากขึ้น ทั้งจำนวนผู้สูงวัยที่เพิ่มจำนวนขึ้นมากและยังขาดระบบสวัสดิการที่ครอบคลุมทุกด้านที่จำเป็นอย่างเพียงพอและมีคุณภาพ การขาดแคลนแรงงานภายในประเทศที่เป็นเหตุให้ต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติในหลายประเภทงาน ขณะที่ประชากรที่สูงวัยจำนวนมากประสบปัญหาความยากจน ท่ามกลางความไม่เท่าทันทางนโยบายในเรื่องแรงงานของประเทศไทยที่จะเอื้อให้เกิดความเป็นธรรมในการจ้างงานผู้สูงวัยเพื่อรองรับประชากรกลุ่มนี้ งานของ Chohnapa Anukul เรื่อง Labor Policy Responses to Ageing Society: How Thailand Achieve Human Security with Economic Growth? พยายามที่จะประเมินและนำเสนอการปิดช่องว่างทางนโยบายเพื่อให้ประชากรกลุ่มเปราะบางทั้ง 4 กลุ่ม แรงงานหญิง แรงงานข้ามชาติ แรงงานสูงอายุ และแรงงานที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวได้มีรับความเป็นธรรมในระดับนโยบาย

บทความอีกชิ้นของ สุเนตร สุวรรณละออง และ สุภชินทร์ วิจิตรจํานงค์ เรื่อง จิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนของเยาวชนประชาคมคนรักแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนกลุ่มคนรักแม่กลองส่วนใหญ่เติบโตมาจากครอบครัวที่เลี้ยงแบบให้เหตุผล ซึ่งเยาวชนที่เติบโตมาจากครอบครัวแบบนี้มักจะมีความคิดเป็นของตัวเอง สามารถตัดสินใจได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตัวเองและมีจิตสำนึกที่ดี งานวิจัยยังพบอีกว่าเยาวชนประชาคมคนรักแม่กลองมีจิตสำนึกในด้านของเศรษฐกิจมากที่สุด แต่งานชิ้นนี้ไม่ได้ตั้งคำถามกับจิตสำนึกเรื่องการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งในมุมมองของบรรณาธิการเห็นว่า หากจะมีการต่อยอดงานวิจัยไปให้ถึงการตั้งคำถามเกี่ยวกับสำนึกเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมด้วยน่าจะเป็นประโยชน์มากขึ้นต่อการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทางสังคมในกลุ่มคนรุ่นใหม่

งานชิ้นที่สามมาจากนักวิจัยที่ประยุกต์วิธีการชาติพันธุ์วรรณาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เข้าใจถึงความจริงมากที่สุด คณะนักวิจัยนำโดย ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ พิชดา ภิบาลพันธ์ สุนิสา สุขทอง และ ไมตรี จงไกรจักร มาในเรื่อง เกาะและทะเลอันดามัน : พื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาโว้ยจ. เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล ใช้ตัวเองเป็นเครื่องมือในการลงเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกในกลุ่มชาวอุรักลาโว้ยที่

เกาะหลีเป๊ะ ซึ่งเป็นเกาะที่อยู่ในความฝันของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่น่าเสียดายว่าเมื่อการท่องเที่ยวเข้ามาหลังการพัฒนาตามกรอบแนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่นำพาเอาความเหลื่อมล้ำเข้ามาซ้ำเติมคนพื้นถิ่นที่เป็นคนรักษาชาติบ้านเมืองไว้แต่ก่อนเก่า คนรักษบ้านถูกทำให้กลายเป็นคนพลัดถิ่นในบ้านตัวเองอันเนื่องมาจากนายทุนได้เข้ามาถือครองที่ดินและชายหาดของพวกเขาไป

บทความทั้งสามชิ้นสะท้อนให้เห็นความยุติธรรมในรูปของนโยบายระดับชาติ และจิตสำนึกของคนในชาติ ทั้งที่เป็นกลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้สูงวัย กลุ่มผู้หญิง กลุ่มชาติพันธุ์ และทั้งหมดนี้เป็นเพียงแค่เสียงหนึ่งของสังคมไทยเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2531). *สันติภาพกับความคิดของเด็กยากจน : การศึกษาเฉพาะกรณีเด็กยากจนในจังหวัดศรีสะเกษ*. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539ก). “อย่างศพทาร์ก : วิพากษ์ความรุนแรงทางวัฒนธรรมในสังคมไทย” *รัฐศาสตร์สาร*, 19(3); 184 – 216.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539ข). *งบประมาณทหารไทย 2525 - 2534 : วิสัยทัศน์และความคิดเชิงนโยบาย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2558). *หน้ากากกบฏยุติธรรม, วารสารสิทธิและสันติศึกษา*, 1(1); 1-26.